

§ 169 Begravningsverksamheten i Göteborg, beslut

Från tisdagens överläggning med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2015:3 Begravningsverksamheten i Göteborg förelåg följande förslag (§ 133):

- ◆ bifall till utskottets förslag punkt 1
- ◆ bifall till utskottets förslag punkt 2
- ◆ bifall till kyrkostyrelsens skrivelse 2015:6
- ◆ avslag på utskottets förslag punkt 1
- ◆ avslag på utskottets förslag punkt 2.

Utskottet punkt 1

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att avslå kyrkostyrelsens skrivelse 2015:6,

dels om bifall till kyrkostyrelsens skrivelse,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om bifall till kyrkostyrelsens skrivelse med övervägande ja besvarat.

På Sven-E Kraghs begäran företogs omröstning genom uppresning varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för bifall till kyrkostyrelsens skrivelse.

På Sven-E Kraghs begäran företogs rösträkning varvid 191 ledamöter röstade för bifall till kyrkostyrelsens skrivelse, 36 för utskottets förslag och 12 ledamöter avstod från att rösta.

BESLUT *Kyrkomötet beslöt* att bifalla kyrkostyrelsens skrivelse 2015:6 Särlösning för begravningsverksamheten för församlingarna inom nuvarande Göteborgs kyrkliga samfällighet.

Mot kyrkomötets beslut *reserverade* sig Torgny Larsson, Solveig Hallin, Bo Hanson, Sara Waldenfors och Hans-Olof Andrén.

Utskottets förslag punkt 2

Förslag ställdes

dels om bifall till utskottets förslag att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse 2015:6 uppdra till kyrkostyrelsen att till kyrkomötet 2016 överväga ett samlat förslag till möjligheter för partiella samfälligheter för begravningsverksamheten i hela landet,

dels om avslag på utskottets förslag,

och förklarade ordföranden att hon fann förslaget om avslag på utskottets förslag med övervägande ja besvarat.

På Karl-Gunnar Svenssons begäran företogs omröstning genom uppresning varvid ordföranden förklarade att hon fann att flertalet röstat för avslag på utskottets förslag.

På Karl-Gunnar Svenssons begäran företogs rösträkning varvid 134 ledamöter röstade för avslag på utskottets förslag, 81 för bifall till utskottets förslag och 25 ledamöter avstod från att rösta.

BESLUT *Kyrkomötet beslöt* att avslå utskottets förslag.

Mot kyrkomötets beslut *reserverade* sig Bo Hanson, Sara Waldenfors, Hans-Olof Andrén, Karl-Gunnar Svensson, Kerstin Rossipal, Hildegard Jarskog och Kent Karlsson.

Mot kyrkomötets beslut **reserverade** sig Carina Etander Rimborg i en skriftlig reservation.

Jag reserverar mig mot kyrkomötets beslut till förmån för Organisationsutskottets betänkande. Mina bevekelsegrunder är följande:

- Utskottet har bedömt att skrivelsen från kyrkostyrelsen var undermålig. Jag håller med om detta. Den kom för sent och var ofullständig.
- Att kyrkomötet tas som gisslan för att lösa ett lokalt stiftsproblem är under all kritik.
- Att skriva in ett undantag i kyrkoordningen endast för Göteborg (och begränsat till nuvarande samfällighet) är djupt olyckligt och kommer att hindra flexibla och ändamålsenliga begravningsverksamhetslösningar i övriga Sverige.

Det hade varit möjligt att hjälpa Göteborg på annat sätt (organisatoriskt och personalpolitiskt) i stället för att göra ändringar och därmed fastlåsnings i kyrkoordningen.

Jag beklagar djupt kyrkomötets beslut.

Mot kyrkomötets beslut **reserverade** sig Hans-Olof Andrén, Sara Waldenfors, Bo Hanson och Torgny Larsson i en skriftlig reservation.

Vi reserverar oss mot kyrkomötets beslut att bifalla kyrkostyrelsens skrivelse 2015:6. Vi utvecklar vår reservation med texten i den motion Mot 2015:54 *Behåll solidariteten* av Hans-Olof Andrén (POSK), Bo Hanson (ÖKA) och Sara Waldenfors (S) som på utskottets begäran återtogs av motionärerna under utskottsbehandlingen och därför saknas i kyrkomötets handlingar.

Frågan om Svenska kyrkans lokala organisation i Göteborg har varit föremål för en omfattande debatt utan att någon enighet kunnat nås. Efter en mandatperiods uppskov och många turer stod avgörandet mellan två alternativ: Göteborgs kyrkliga samfällighet, som består av 28 församlingar, blir antingen enligt huvudregeln i kyrkoordningen ett pastorat, eller så delas samfälligheten upp i 9 enheter, 6 pastorat och 3 självständiga församlingar. Församlingarnas kyrkoråd var delade, samfällighetens kyrkonämnd önskade en sammanhållen organisation i ett pastorat (röstsiffror 8–4), och stiftsstyrelsen beslöt med röstsiffrorna 8–6 att dela samfälligheten. Det råder enighet om att uppdelningsalternativet kräver ett omfattande arbete och är svårt att genomföra inte minst på begravningsidan. Stiftet har dock inte gjort någon utredning av de nio nya enheternas förutsättningar att vara huvudmän för begravningsverksamheten. En sådan utredning gjordes dock i anslutning till begäran om beslutsprövning hos överklagandenämnden. Det framgick då att tre av de tilltänkta nya enheterna saknar sådana förutsättningar. Det tilltänkta Domkyrkopastoratet saknar helt kistgravar, och Lundby församling och tilltänkta Västra Frölunda pastorat får betydande svårigheter genast eller inom ett par år (tillgången på urngravar respektive tillgången på kistgravar på fastlandet) och har därför heller inte förutsättningar att vara huvudmän. Stiftsstyrelsens beslut är alltså inte genomförbart om inte regelverket ändras.

Läget är alltså det, att om kyrkomötet beslutar i enlighet med kyrkostyrelsens förslag i skrivelse 2015:6, ”Särlösning för begravnings-

verksamheten för församlingarna inom nuvarande Göteborgs kyrkliga samfällighet”, delas Svenska kyrkan i Göteborg i nio enheter, sex pastorat och tre självständiga församlingar. Avslår istället kyrkomötet förslaget blir Göteborg en enhet, ett pastorat. I praktiken är det alltså kyrkomötet som avgör den framtida lokala organisationen i Göteborg. Genom att bortse från att indelningen måste vara ändamålsenlig också för begravningsverksamheten har Göteborgs stiftsstyrelse i praktiken överlåtit åt kyrkomötet att avgöra ett pastoratsregleringsärende. Detta står i strid med kyrkoordningens bestämmelse ”Kyrkomötet får inte besluta i sådana enskilda frågor som det är en församlings eller ett stifts uppgift att besluta i” (10 kap. 1 § kyrkoordningen). Enligt vår uppfattning bör därför kyrkomötet inte upp ärendet till behandling. Detta är således vårt förstahandsyrkande.

Om kyrkomötet likväl vill behandla kyrkostyrelsens skrivelse vill vi anföra följande. Den föreslagna samfälligheten för enbart begravningsverksamheten är en så kallad partiell kyrklig samfällighet. Möjligheten till såväl totala som partiella samfälligheter infördes i 1930 års församlingsstyrelselag. Den mest kända partiella samfälligheten, den i Stockholm, bildades 1942 och omfattade präst- och kyrkomusikerlöner och allmän kyrkoavgift, och kunde också ge bidrag till andra lönekostnader och fastighetskostnader. Genom 1988 års församlingslag togs möjligheten till partiella samfälligheter omfattande flera pastorat bort; totala flerpastoratsamfälligheter fick dock finnas kvar. Strävan var att få en enklare och mer renodlad lokal organisation och struktur. I samband med detta upphörde Stockholms kyrkliga samfällighet. Möjligheten till partiell samfällighet för församlingarna inom ett pastorat behölls dock. I det fortsatta reformarbetet inför relationsförändringen har enighet rått om att partiella samfälligheter inte ska finnas, eftersom organisationen blir komplicerad och svåröverskådlig och med oklar ansvarsfördelning.

Förslagen som framläggs i kyrkostyrelsens skrivelse baseras på en promemoria daterad 3 juni 2015, synbarligen tillkommen under kort tid efter Göteborgs stiftsstyrelsens beslut 23 april 2015. Den innehåller – förmodligen av tidsskäl – ingenting om den föreslagna partiella samfällighetens organisation, t.ex. regler för det indirekta valet av någon form av delegerade, styrelseorganets sammansättning (kyrkoherderepresentant?) och, framför allt, bestämmelser om ledningen av verksamheten. Även om det är ändamålsenligt att kyrkostyrelsen utfärdar dessa detaljbestämmelser, bör kyrkomötet ha viss kunskap om organisationen innan ett principbeslut tas. Den svåraste frågan är väl ledningsfrågan. Generellt gäller ju att kyrkoherden ska vara chef för all verksamhet i ett pastorat eller en självständig församling. Men samfälligheten omfattar sex pastorat och tre självständiga församlingar – ska då en av de nio kyrkoherdarna vara chef, eller bör en särskild prästtjänst inrättas i samfälligheten för dess ledning, eller behövs inte någon präst alls som chef om samfälligheten bara ska syssla med begravningsverksamhet (som ju dock rymmer också pastoralå frågor). Allt detta löses ju enkelt om Göteborg blir ett pastorat. Men införandet av en partiell samfällighet ger en mängd problem. En undantagslösning för Göteborg kan ju också lätt bli ett argument för en mer generell möjlighet att bilda partiella samfälligheter för begravningsverksamheten.

Som ovan påpekats kommer kyrkomötet med sitt beslut om begravningsverksamheten i Göteborg i praktiken att avgöra pastoratsindelningen i Göteborg. Kyrkomötet behöver därför sätta sig in i de argument som talar för och emot en uppdelning. Argumenten för en delning har i huvudsak varit att Göteborgs pastorat blir ett stort pastorat med nästan 280 000 medlemmar (slagordet har varit ”ett stift i stiftet” – trots att ett pastorat har helt andra uppgifter än ett stift) och att det blir svårt för en kyrkoherde att vara chef för drygt 900 anställda. (Det finns dock många organisationer, både kommunala, statliga och privata, som har chefer med betydligt fler underställda medarbetare.) Argumenten mot en delning, för en sammanhållen organisation, är flera:

1. *Solidaritet.* Göteborg är en mycket segregerad stad. Levnadsvillkoren i nordost, med stor invandrabefolkning, låg medelinkomst och högt ohälsotal, skiljer sig radikalt från villkoren i sydväst med hög medelinkomst och låg andel invandrare. Genom att Svenska kyrkan i Göteborg varit en ekonomisk enhet i form av en kyrklig samfällighet sedan 1883 har kyrklig verksamhet kunna bedrivas utifrån pastorala behov i de olika församlingarna och inte utifrån det bidrag som varje församlings kyrkotillhöriga gett till den gemensamma kassan. Solidaritet med de utsatta och resurssvaga har varit en självklarhet. Att dela Göteborg i nio ekonomiska enheter kommer att bryta denna solidaritet. Enligt den uppskattning som gjorts av Göteborgs stift skulle det tilltänkta Nylöse pastorat, som omfattar de nordöstra stadsdelarna (församlingarna Nylöse, Kortedala, Bergsjön och Angered), behöva höja sin kyrkoavgift med 38 procent (från 81 till 113 öre/skattekrona) för att kunna bibehålla dagens pastorala verksamhet. Askims tilltänkta självständiga församling (”församling som inte ingår i ett pastorat”), däremot, skulle kunna sänka kyrkoavgiften med 10 procent (från 81 till 73 öre) och ändå kunna bibehålla sin verksamhet oförändrad. Även om vi har synpunkter på detaljerna i stiftets beräkningar (se nedan) ändrar detta inte bilden av ett övergivande av den solidaritet mellan Göteborgsförsamlingarna som gällt stadens centrala delar sedan åtminstone 1883 och sedan utvidgats i takt med att staden växt och successivt inkorporerat omgivande landsbygd. Att sänka kyrkoavgiften för de välbeställda och höja den kraftigt för dem med låg inkomst framstår som orättfärdigt och i strid med kyrkans budskap. Det får betraktas som osannolikt att Nylöse pastorat kommer att kunna höja sin kyrkoavgift med över 30 öre. Den låga medelinkomsten gör medlemmarna mer utträdesbenägna, och en höjning av kyrkoavgiften riskerar att ytterligare minska en extremt låg medlemsandel (28 procent). En kraftig neddragning av den pastorala verksamheten blir därmed ofrånkomlig.

2. *Gemensam pastoral verksamhet.* I sina beräkningar utgår stiftet ifrån att de så kallade resursverksamheterna (övergripande verksamhet finansierad direkt av samfälligheten) även fortsättningsvis ska finansieras gemensamt av de tilltänkta nio pastoraten. Den enda osäkerhet som anförs är att de nio pastoraten givetvis helt självständigt bestämmer vilka verksamheter de vill stödja. Detta resonemang står inte i överensstämmelse med kyrkoordningen. Det finns en ”lokaliseringsprincip” i kyrkoordningen, 2 kap. 1 § andra stycket: ”Församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen. Försam-

lingen får även lämna bidrag till internationell diakoni och mission.” Detta innebär motsatsvis, att församlingen inte får lämna bidrag till andra verksamheter, om det inte är kyrklig verksamhet för dem som vistas i församlingen. Detta innebär, att det är det pastorat eller den självständiga församling, inom vars geografiska område föremålet för resursverksamheten är beläget, som har att ensamt svara för denna verksamhet. Stiftet får ge strukturbidrag till verksamheten, men något annat pastorat eller någon annan självständig församling får inte ge bidrag till verksamheten. Detta innebär att många av dagens resursverksamheter skulle komma att läggas på det tilltänkta Domkyrkopastoratet, nämligen Sjukhuskyrkan vid Sahlgrenska, Kyrkan i Högsolan (utom verksamheten på Campus Lindholmen som ligger i Lundby), Polisprästen och verksamheten vid häktet, samt delar av Skolkyrkan. Till det tilltänkta Carl Johans pastorat skulle sjukhuskyrkan vid Högsbo sjukhus föras, till Örgryte pastorat sjukhuskyrkan vid Östra sjukhuset, till Backa pastorat verksamheten vid kriminalvården, och till Torslanda-Björlanda självständiga församling verksamheten vid Volvo. Ansvaret för den finska verksamheten skulle komma att flyttas från Carl Johans pastorat till de pastorat som har en mer betydande finskspråkig befolkning, och Domkyrkopastoratet skulle komma att få svårigheter att finansiera handikappverksamheten i Annedal, liksom Nylöse pastorat verksamheten bland funktionshindrade i Angered. Sammanfattningsvis kommer den ojämna lokaliseringen av dagens resursverksamheter att accentuera de ekonomiska skillnaderna ytterligare, och särskilt Domkyrkopastoratet skulle behöva öka sin utdebitering ytterligare (från beräknade 93 öre) för att kunna fortsätta med verksamheterna vid högskolan, Sahlgrenska sjukhuset, skolkyrkan och polisen/häktet.

3. *Pastoral ledning.* Idag är tiden definitivt förbi när det pastorala arbetet i en storstad kan organiseras enbart som lokal församlingsverksamhet med i princip samma innehåll överallt. Behovet av gemensam verksamhet (varav en del nämnts ovan) liksom av anpassning efter den lokala situationen är idag mycket påtaglig. Dessutom behövs pastoral samverkan mellan församlingarna i fråga om gemensam verksamhet (konfirmandarbete, ungdomsarbete, diakoni, kultur, information osv.) och samordning av t ex gudstjänstutbud. Idag förväntar sig göteborgaren att hitta samlad kyrklig information om ”Kyrkan i Göteborg” både på nätet, i telefon och i verkligheten (Informationscentralen i domkyrkan). Behovet av en pastoral strategi, en pastoral styrning och en pastoral ledning av Göteborg är idag större än någonsin. Utan tvekan är Göteborg i praktiken ett pastoralt område. Men Göteborg saknar både pastoral styrning (kyrkoråd) och pastoral ledning (kyrkoherde).

Göteborgs kyrkliga samfällighet, som i likhet med alla flerpastoratsamfälligheter egentligen avsågs svara enbart för ekonomisk utjämning, gemensam administration, fastighetsförvaltning och begravningsverksamhet, har sedan länge fått ta ett pastoralt ansvar som den egentligen inte är avsedd för. Kyrkonämnden har stött resursverksamheter, församlingsutvecklingsprojekt, diakonala projekt, pastoral samordning, varit huvudman för diakonala och själavårdande verksamheter som Familjerådgivningen och Kyrkans jourtjänst, stött kyrkliga diakonala aktörer som Stadsmissionen och Sjömanskyrkan, osv. Mycket av pastoral

Samverkan har dock inte kunnat genomföras, eftersom ett 30-tal pastoralt självständiga enheter behövt vara överens. Och någon pastoral ledning har aldrig funnits i Göteborg. Detta innebär att den dubbla ansvarslinjen varit bruten, "föreningen av det prästerliga självständiga ämbetsansvaret och det folkligt förankrade självstyret" som är så karakteristisk för Svenska kyrkan. Den kyrkoherde som varit ledamot i kyrkonämnden har deltagit i styrningen av samfälligheten, men inte haft något pastoralt ledningsansvar för Svenska kyrkan i Göteborg. Ibland har Göteborgs kyrkoförvaltning tvingats ta hand om frågor som egentligen en pastoral ledare bort hantera. Detta måste ändras. Kyrkan i Göteborg behöver, i likhet med alla andra pastorala områden i Svenska kyrkan, en pastoral ledare, en chef som är präst, dvs. en kyrkoherde. Eftersom Göteborg är en stiftsstad blir kyrkoherden naturligtvis också domprost. Enligt tidigare kyrkliga utredningar kräver domprostarnas stiftsuppgifter mellan 10 och 25 procent av arbetstiden. Självfallet finns möjlighet att vid behov inrätta en befattning som biträdande domprost till vilken delar av domprostens uppdrag kan delegeras.

Den invändning mot ett samlat kyrkligt ledarskap – att en kyrkoherde skulle vara chef för drygt 900 anställda – framstår som mycket märklig. Såväl inom näringslivet som inom offentlig sektor finns chefer med betydligt fler underställda, och metoder att hantera ett sådant chefskap finns alltså tillgängliga. Kyrkoordningen ger inga restriktioner på den närmare organisationen inom ett pastorat, utan här kan man anpassa strukturen efter behov. Lämpligen grupperas de 28 församlingarna i ett antal "församlingsgrupper" (eller "pastoralområden") med var sin arbetsledande komminister. De föreslagna sex pastoraten och tre självständiga församlingarna skulle kunna vara en lämplig indelningsgrund. Att däremot, som stiftets utredning föreslår, lägga samman församlingar enbart av den anledningen att en ledningsgrupp med 28 arbetsledande komministrar skulle bli för stor är i det närmaste befängt. Andra kriterier bör göra sig gällande vid församlingssammanläggningar (eller delningar) än en eventuell ledningsgrupps sammansättning. Det handlar om gudstjänstliv och tillgången på engagerade frivilliga och förtroendevalda. En församling är i grunden gemenskapen kring en kyrka, inte en administrativ enhet.

4. *Administration.* Tveklöst är det enklare att behålla en professionell och effektiv administration för en stor enhet än att bygga upp nio nya administrationer med tillräcklig kompetens (ekonomi, personal, fastighet, information, osv.). Det är svårt att tro att nio administrationer kan bli lika professionella och effektiva till samma kostnad. Om man väljer att skapa en gemensam administration avtalsvägen förloras enligt stiftets utredning varje år drygt 6 mkr i moms. Ett utnyttjande av stiftets tilltänkta servicebyrå ändrar inte på detta förhållande. Vid en uppdelning kommer mycket tid och stor energi att få läggas på avtal om gemensam verksamhet (fastighetsförvaltning, informationscentral, gemensam annonsering för att bara nämna några funktioner). Detta gäller naturligtvis också gemensam pastoral verksamhet (finskspråkigt arbete, skolkirkan, Jourtjänsten, Familjerådgivningen osv.).

Mot bakgrund av allt det som talar mot en uppdelning av Svenska kyrkan i Göteborg föreslår vi att kyrkomötet beslutar att avslå kyrko-

styrelsens skrivelse 2015:6. Det för oss viktigaste argumentet är solidariteten med de ekonomiskt svaga församlingarna, som också är de församlingar som har de största diakonala behoven. Man ska inte ta från de fattiga och ge till de rika!